

Joel Haahtela

Talvikappeli

Pienoisromaani

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Jenny ja Antti Wihurin rahasto ja Suomen Kirjailijaliitto
ovat tukeneet teoksen kirjoittamista.

© Joel Haahtela ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-51917-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

I

ANNO DOMINI 1348

I

Talvella valo jää kauemmaksi, mutta Jumala tulee lähemmäksi. Ihminen lähestyy Luojaansa aina pimeässä, oman sydämensä talvihämärässä.

Veljekset Matteo ja Giovanni odottavat ulkona, istuvat ikivihreän pinjan alla. En päästä heitä kappeliin, koska haluan tuntea paikan yksin. Katselkoon kappeli minua rauhassa ja kertokoon, mitä se haluaa kertoa.

Maalaukset ovat jo olemassa, vaikka en näe niitä vielä, ääriviivat piirtyvät hitaasti esiin. Moni maalari aloittaa liian aikaisin, mutta on turha kii-rehtiä. Siemen ei kasva vääränlaisessa maassa, eikä miehen paitaa kannata sovittaa lapsen päälle.

Kappelilla on mittaa kuusitoista kyynärää pituussuuntaan ja kaksitoista leveyssuuntaan, siis yhden ahkeran maalarin työ. Yksilaivainen tynnyriholvinen sali, jonka ikkunat on sijoitettu korkealle katonrajaan. Näin varhain aamulla valo on talven tasaista ja hiljaista, paikallaan pysyvää valoa.

Painan kämmenen seinää vasten ja kumarun haistamaan laastia, rappaus on tehty kunnolla. Olen aina rakastanut uuden rakennuksen tuoksua, sillä paljaat seinät tuovat tunteen, että maailma ei ole alkanut. Kaikki on vasta ajatusta tai pelkkää ajatuksen itua. Mitä on, kun ei ole mitään?

On kuviteltava maalaukset pilvisinä päivinä ja nähtävä vuodenaikojen vaihtelu, otettava huomioon myös yö. Kesän kirkkaudessa maalattu katoaa helposti talven pimeään, ja siksi Herran ilmestymisen päivä on paras hetki aloittaa.

Istahdan viileälle kivilaatalle ja kuulen siipien kahinan katonrajassa, kevyet pyrähdykset. Äänet tuovat mieleen pyhän Katariinan, jota kyyhkynen ruokki vankeudessa. Linnut ovat hyvä merkki. Jos linnut viihtyvät kappelissa, tämä on todella Jumalan huone. Ja työlle on siunaus taivaalta.

II

Vuosi sitten sain kirjeen mantovalaiselta Gonzagan sukuun kuuluvalta ruhtinaalta. Hän oli rakentanut villakauppansa tuotoilla ja paavin siunauksella maaseutuhuvilansa yhteyteen kappelin, johon tarvittiin maalaria. Hanke oli viivästynyt kaikkialla riehuneen ruton vuoksi.

Ruhtinas toivoi, että freskot keskittyisivät Kristuksen viimeisiin päiviin, kärsimykseen ja ylösnousemukseen. Alttaripäätyyn hän suunnitteli viimeistä tuomiota. Kirjeen lopuksi ruhtinas kysyi, voiko ihminen saada syntinsä anteeksi rakentamalla kappelin.

En osannut vastata kysymykseen syntien anteeksiannosta, mutta ilmoitin, että olisin seuraavana talvena vapaa, jos siis sattuisin itse olemaan hengissä. Pystyisin maalaamaan freskot muutamassa kuukaudessa yksin, koska kappeli oli pieni, mukaan ottaisin vain kaksi luotettua apulaista.

Laadin kirjeen liitteeksi kustannusarvion ja lähetin sen ruhtinaalle hyväksyttäväksi. Ilmoitin myös, että tiiliseinän kalkkirappaus tuli tehdä hyvissä ajoin etukäteen, lähettäisin Matteon ja Giovannin valvomaan työn valmistumista. Nuoresta iästään huolimatta veljekset osasivat rappauksen jalon taidon. He eivät puhuneet paljon, mutta kun he puhuivat, heitä kannatti kuunnella.

Ruhtinas hyväksyi palkkiotoiveeni ja kirjoitti, että huvilaan saapumista edeltäisi viikon eristys, sitä varten lähistöllä olisi pieni talo valmiina. Hän lähettäisi perhelääkärinsä tutkimaan meidät eristyksen päätteeksi. Sopimukseen kuuluisi vielä yksi ehto: emme saisi poistua tiluksilta ennen freskojen valmistumista.

III

Ruhtinas on antanut käyttöömme kaksi huonetta huvilan vierastalosta, vanhan appelsiinipuutarhan vierestä.

Ensin minulle tarjottiin suurempaa ja ylellisempää huonetta, mutta pyysin yksinkertaisempaa, sellaista, joka vastaa enemmän omaa itseäni. Täällä on kaikki mitä tarvitsen: vuode, pöytä, tuoli ja näkymä ikkunasta kauas vuorten suuntaan.

Mitä vähemmän omaisuutta, sitä vähemmän huolta. Synti ottaa helposti omaisuuden muodon ja saa ihmisen valtaansa.

Paratiisissa ihminen katseli Jumalaa kasvoista kasvoihin, mutta paratiisin ulkopuolella katse

alkoi harhailla, etsiä maasta leipää. Katsominen sai haluamaan, haluaminen muuttui himoksi ja himo sai ihmisen ottamaan omansa. Tai siis sen, minkä hän kuvitteli itselleen kuuluvan. Kerran todistin, kuinka mies nuijittiin kadulla kuoliaaksi pelkän repaleisen viitan takia. Ihminen kiintyy mihin tahansa ja usein myös omiin ajatuksiinsa.

Kun maalari tekee työtään rakkaudessa, pelossa, kuuliaisuudessa ja kestävyudessa, hän tuottaa Jumalalle kunniaa ja maksaa takaisin velkaa, jonka Aadam aikojen alussa ihmiskunnalle otti.

On muutama päivä aikaa miettiä tulevaa työtä, vaikka nykyään yritän ajatella mahdollisimman vähän, sillä vain harvoin ajatus vie oikeaan suuntaan. Sypressin latva hämärtyy ikkunan takana ja jään pimeään istumaan. Olen niin hiljaa kuin hiljaisuudessa voi olla.

IV

Lapsena piirsin kepillä hiekkaan kuvia ja sain kärsiä seuraukset selkänahassani.

Muut lapset sotkivat kuvani, niiden pilaamisesta tuli heille jokapäiväinen huvi. Kuvien tuhoutuminen oli kuitenkin minulle hyväksi, koska seuraavana päivänä piirsin uudet kuvat, entistä paremmat. Niin opin piirtämään viivaa nopeasti ja vakaasti, ennen kuin kukaan ehti tihutöihin.

Jos näin hiekassa hyvän tasaisen kohdan, otin taskusta teräväksi veistetyt kepin. Kaikki kylässä tiesivät missä olin päivän mittaan kulkenut.

Jossain vaiheessa ymmärsin, että kyläläiset olivat alkaneet rakastaa piirroksiani. Kun joku erotti

hiekkassa madonnan, hän pysähtyi, teki ristinmerkin ja jatkoi taas matkaansa. Jotkut jopa kutsuivat minua pyhäksi Gentileksi, piloillaan tietysti.

Yhtenä päivänä isä tuli jauho-varastoon ja käski minut mukaansa. Kylän läpi kulki tunnettu mestari Filippo, joka halusi nähdä hiekkapiirrosten tekijän.

Minut vietiin mestarin eteen ja sain käskyn piirtää hiekkaan, mitä parhaiten osaisin. Otin taskustani oksan ja piirsin Marian ilmestyksen, lempiaiheeni.

Mestari Filippo katseli oksaa, joka kulki hiekkalla tasaisesti, nopeasti, ilman minkäänlaista epäröintiä. Suuri joukko uteliaita kerääntyi ympärille tuijottamaan mestaria, valmiina ylistämään minua tai toteamaan piirrokseni kelvottomaksi.

Mestari tutki kuvaa pitkään, kääntyi sitten isäni puoleen ja sanoi haluavansa ottaa minut mukaansa. Siitä päivästä lähtien kulkisin hänen kanssaan ja opettelisin maalarin ammattia, hän pitäisi minusta huolta. Jos Jumala soisi, tekisin vielä suuria tekoja ja toisin perheelleni monenlaista kunniaa.

Istun edelleen usein varjossa ja piirrän katoavia kuvia hiekkaan, olen piirtänyt niitä elämäni aikana tuhansia. Kun katson valkeaksi rapattua seinää, näen aina edessäni punertavan hiekkaan. Olen taas lapsi ja liitu on minun oksani.

V

Kappelin molemmille sivuseinille tulee kolme suurta freskoa. Vasemmalle, lähimmäksi ulkovea, maalaan viimeisen ehtoollisen ja sen viereen Jeesuksen rukouksen Getsemanessa. Rivin täydentää kavaltaminen ja vangitseminen yössä.

Oikealle alttarin viereen tulee tyhjän haudan ihme, siitä oven suuntaan ristiinnaulitseminen, ja kolmanneksi ristin kantaminen Golgatalle, vastapäätä viimeistä ehtoollista.

Kun ihminen astuu sisälle kappeliin, hän ottaa oikealta puoleltaan ristin harteilleen ja lähtee kantamaan sitä kohti uhripöytää. Hän kulkee yhdessä Kristuksen kanssa ja tuntee harteillaan

ristin painon. Kappelin käytävä on kärsimystie, jota jokainen meistä tässä elämässä kulkee.

Alttarin edessä seisova näkee oikealla puolellaan ylösnousemuksen ihmeen ja vasemmalla puolellaan kavaltamisen pimeyden. Kun hän palaa takaisin maailmaan, hän tietää vaihtoehtonsa.

Alttaripäätyyn maalaan ruhtinaan toiveen mukaisen viimeisen tuomion, josta tulee freskoista suurin. En halua pelotella ketään vaan maalata jotain, mikä tuntuu syvällä sisällä, jokaisen omassa sydämessä. Viimeinen tuomio on enemmänkin kysymys. Kääntyykö ihminen oikealle vai vasemmalle? Jokainen kappeliin tuleva saa miettiä sitä hiljaa ja omassa rauhassaan.

VI

Olen luovuttanut elämäni työlle. Työtä teen Jumalalle, ja ehkä lopputulos hyödyttää myös ihmistä, varsinkin jos se saa hetkeksi muistamaan Jumalaa. Työ Jumalan kunniaksi ei kuitenkaan tarkoita, ettenkö olisi antautunut maallisille iloille.

On mentävä jonakin päivänä tapaamaan paikallista rippi-isää ja tunnustettava synnit, jos eristys vain sallii. Kenkiin tulee kiviä, vaikka nauhat sitoisi miten tiukalle.

Synti on muutenkin kavala huijari, taitava naamioimaan itsensä. Se kulkee hyveellisyyden velepussa, saa unohtamaan omat teot ja muista-

maan toisen teot. Se, joka luulee päässeensä synnistä, on jo repsahtanut saranoiltaan. Jokainen sana on ansalanka ja ajatus taipuu jatkuvasti kiertoon. Onneksi joukossa on hyviäkin ajatuksia, kuin hailakoita poutapilviä taivaalla.

VII

Mestari Filippo on usein mielessäni, varmaan siksi, että kuulin hänen menehtyneen pyhän Annan päivänä. Parempaa päivää kuolemiselle ei olisi ollutkaan, koska mestari rakasti syvästi pyhää Annaa ja ikuisti hänet lukuisia kertoja freskoihinsa.

Kiersimme Filippon kanssa monta vuotta Perugian seudulla kirkkoja maalatén. Iltaisin hän opetti minulle latinaa ja aritmetiikkaa tai luki *Legenda aureaa*, joka jokaisen maalarin tuli tuntea. Muistelen noita hetkiä erityisellä hellyydellä; kun istuimme tulén kajossa ja mestari kertoi ikivanhoja tarinoita, höysti niitä loputtomilla maalarintiedoillaan.

Yhtenä vuonna päädyimme Sienaan, jossa tapasimme mestari Guidon, Filippon vanhan ystävän. Heidän kahden välillä oli aina kytenyt jonkinlainen kilpailu, johon jouduin heti osalliseksi. Guido alkoi ylistää vuolaasti oppipoikaansa Raffaelloa, mikä sai Filippon väittämään, ettei hänen omaa oppipoikaansa päihittänyt piirustus- taidossa kukaan.

Kinastelu päätettiin ratkaista siten, että meidät vietiin keskeneräiseen kirkkoon. Mestarit sitoivat silmämme, ja molemmille annettiin liitu käteen. Tehtävänä oli piirtää seinälle Marian ja Joosefin pako Egyptiin, sillä Guidon mielestä parhaan oppipojan arvon ansaitsi se, joka osasi piirtää sokkona aasin.

Asetuimme Raffaellon kanssa muutaman kyyvärin päähän toisistamme ja ryhdyimme toimeen. Takaamme kuuluvista äänistä päätellen piirtäminen toi mestareille suurta huvia.

Lopulta riisuimme siteet mestarien käskystä. En olisi pystynyt piirtämään näkevänä paljokaan paremmin. Raffaellon kuvassa Neitsyt Maria istui puoliksi aasin sisällä, ja Joosefin sauva näytti uppoavan aasin takamukseen.

Mestari Guido pudisteli päätään pettyneen oloisena, onnitteli Filippoa ja käski Raffaelloa pyyhkimään piirroksen seinältä ennen kuin päätyisimme kaikki neljä peukaloruuviin.

Mestareiden mentyä Raffaello virnisti minulle, ja silloin ymmärsin, että hänen olisi kuulunut voittoa. Hän oli piirtänyt pilakuvan tahallaan, mestari Guido oli kyllä tiennyt sen. Heidän pieni kepposensa oli tarkoitettu huomionosoitukseksi Filippolle.

Raffaello puristi hartiaani ja sanoi, että olin vielä hieman tosikko. Mutta tänä iltana tosikko minussa saisi luvan lähteä, sillä hän näyttäisi minulle paikkoja, joiden olemassaolosta tosikot eivät tienneet mitään. Jos taas olisin pyhimys, sekään ei haittaisi, koska saisin mukaani kaduttavaa loppuelämäkseni.